

Història de la indústria del gas a Catalunya

Carles Sudrià
i Triay
Anna Maria
Aubanell
i Jubany

Biblioteca
d'història
del gas 10

Biblioteca d'Història del Gas

10. Història de la indústria del gas a Catalunya

Autors

Carles Sudrià i Triay i Anna Maria Aubanell i Jubany

Reservats tots els drets. Està prohibit, sota les sancions penals i el rescabament civil previstos en les lleis, reproduir, enregistrar o transmetre aquesta publicació, íntegra o parcialment, per qualsevol sistema de recuperació i per qualsevol mitjà, sigui mecànic, electrònic, magnètic, electroòptic, per fotocòpia o per qualsevol altre, sense l'autorització per escrit de la Fundació Gas Natural Fenosa.

Edita

Fundació Gas Natural Fenosa
Plaça del Gas, 8
08201 Sabadell (Barcelona)
Telèfon: 93 412 96 40 Fax: 93 745 03 20
www.fundaciongasnaturalfenosa.org

1ª edició, 2017

ISBN: 978-84-617-8649-7

Dipòsit legal: B-5758-2017

Fotografia de coberta: Obligació al portador de 50 ptes.
Alumbrado de Poblaciones, 1907. Imatge cedida pel Fons Històric d'Endesa

Imprès a Espanya

Índex

Pròleg	5
Introducció	7
1. L'evolució de la indústria del gas a Catalunya. Les grans fases	9
1.1. Orígens i desenvolupament de la indústria del gas a Europa	9
1.2. L'expansió de la indústria del gas a Espanya	12
1.3. El gas d'hulla a Catalunya: Barcelona i comarques	18
1.4. El consum de gas en el primer terç del segle xx: la difícil convivència entre gas i electricitat	26
1.5. Guerra, autarquia i crisi en la indústria gasista catalana i espanyola	28
1.6. La darrera etapa del gas d'hulla i l'opció per les nafes	32
1.7. L'arribada del gas natural i la fi de la fabricació de gas a Catalunya	37
2. Demarcació de Barcelona (1). Les fàbriques de La Propagadora del Gas i d'Alumbrado de Poblaciones	45
2.1. La Propagadora del Gas	45
2.1.1. L'empresa La Propagadora del Gas	45
2.1.1.1. Gràcia	46
2.1.2. La Propagadora del Gas com a empresa "multifàbrica" i la seva absorció per Catalana de Gas y Electricidad	50
2.1.2.1. Premià de Mar	52
2.1.2.2. Badalona	57
2.1.2.3. Terrassa	64
2.2. L'empresa Alumbrado de Poblaciones	70
2.2.1. Granollers	72
2.2.2. Arenys de Mar	75
2.2.3. La Garriga	79
2.2.4. Calella	80
3. Demarcació de Barcelona (2). Les fàbriques independents	83

3.1. Sabadell	83
3.2. Vilanova i la Geltrú	90
3.3. Mataró	94
3.4. Igualada	98
3.5. Manresa	103
3.6. Manlleu	112
3.7. Vilafranca del Penedès	116
3.8. Vic	121
3.9. Sitges	127
3.10. Sallent	129
4. Fàbriques d'altres demarcacions	133
4.1. Demarcació de Girona	133
4.1.1. Figueres	133
4.1.2. Girona	138
4.1.3. Palafrugell	142
4.1.4. Sant Feliu de Guíxols	145
4.2. Demarcació de Tarragona	149
4.2.1. Reus	149
4.2.2. Tarragona	156
4.2.3. Tortosa	162
4.2.4. Valls	165
4.2.5. El Vendrell	170
4.2.6. L'Arboç	171
4.3. Demarcació de Lleida	173
4.3.1. Lleida	173
Bibliografia	177
Abreviatures	181
Apèndix	182

Pròleg

La indústria del gas és encara una gran desconeguda, però amb treballs d'investigació com el que ara presentem s'aconsegueix revertir aquesta situació. Aquesta publicació se suma als extensos estudis que fa anys que editem des de la Fundació Gas Natural Fenosa i que permeten que la recerca i el coneixement de les indústries del gas i l'electricitat es puguin incorporar, des d'una perspectiva científica, a la història i l'estructura econòmica convencional.

Amb aquest estudi volem introduir el lector en la trajectòria econòmica i empresarial de la indústria del gas a Catalunya, fent una atenció especial a les fàbriques no barcelonines. No podríem entendre un moment tan important per a la nostra pròpia evolució sense les fàbriques de gas a les ciutats. El gas d'hulla va ser una de les innovacions més significatives de la Primera Revolució Industrial i va tenir una importància cabdal en la transformació de les formes de vida i de treball des del moment mateix de la seva introducció, en el segon terç del segle XIX.

El llibre presenta una anàlisi del conjunt de l'evolució de la indústria del gas a Catalunya des de la creació de la pionera Sociedad Catalana para el Alumbrado por Gas, el 1842, fins a la desaparició de les darreres fàbriques, en els anys 1990. El 1842 arriba l'enllumenat per gas i s'inicia una autèntica revolució: es trenca el cicle agrícola, en què amb la posta del sol ens refugiàvem a casa, s'acaba el fet de no poder llegir quan es fa fosc, o el de no poder anar pel carrer, i s'inicia el temps en què es desvetlla la nit, en què creix l'oferta en el món dels teatres o les òperes. Els comerços volen disposar també d'aquest

enllumenat, les indústries canvien les seves tecnologies per aprofitar aquesta font d'energia i contribuir a la seva pròpia revolució, i a les llars arriben les primeres calefaccions i les primeres cuines de gas, els gasodomèstics.

Això constituïa tot un engranatge que necessitava aquella energia, una energia que havia de ser produïda a prop del lloc on seria consumida, i és que a Catalunya es concentrava el major nombre de fàbriques de gas d'Espanya: fins a 32 són les que van existir fora de Barcelona i que són objecte d'aquest estudi. Aquest moment és el punt de partida de l'estudi que presentem i que els autors ens desgranen en tres fases: una primera d'arrelament i expansió de la indústria, que va perdurar fins a finals del segle XIX; la segona, caracteritzada per la competència amb l'electricitat, que va cobrir el primers cinquanta anys del segle XX i que va comportar, alhora, una diversificació en els usos del gas i un estancament global del seu consum; i finalment, la tercera i última, iniciada en la dècada de 1960, que va contemplar, primerament, el reemplaçament del combustible original –substitució del carbó mineral pels derivats del petroli– i, posteriorment, l'eliminació de la producció en si mateixa, rellevada per la distribució directa de gas natural.

Esperem que aquesta publicació ajudi a continuar avançant en el coneixement, la difusió i la posada en valor de la història de la indústria del gas, tot aportant nous elements per a l'estudi del procés d'industrialització del país.

Martí Solà Sugrañes

Director general
Fundació Gas Natural Fenosa